

INTIM SZFÉRA

„Vajon megszűnnek-e a világ bajai azzal, hogy én hazaértem?”ⁱ

Az *intim szféra* szószerkezetet nemcsak a mássalhangzó-torlódás miatt nehéz kimondani, hanem azért is, mert jelentését – Magyarországon legalábbis – elbizonytalanították azok a szerkesztők, akik a *BRAVO* újságban, vagy felnőtteknek szóló reklámmagazin változataiban a szex, szerelem kimeríthetetlen témáit és a kapcsolódó egészségügyi problémákat kitárgyaló rovatok címeiként használták. Pedig az intim szféra szintagma ennél egy jóval kiterjedtebb jelenségre utal: a privát életvitel érinthetetlen lényegére, arra a személyenként változó méretű zónára, amelybe a közhatalom semmilyen esetben sem hatolhat be.

A *menedék* című kiállítás középpontjában is ez a fogalom áll. A bemutató címe és a galéria padlójára festett lakásalaprajz is Lars von Trier *Dogville*-jére utal,ⁱⁱ ezért azok kedvéért, akik esetleg nem látták az itt többszörösen megidézett filmet, nagyon röviden összefoglalom a tudnivalókat róla: (*Spoiler alert!*) *Dogville* egy szegény emigránsok lakta bányászfalu a harmincas évek Amerikájában. Ebbe a közösségbe érkezik üldözői elől menekülve Grace (nevének jelentése: kegyelem, egyébként Nicole Kidman játssza, zseniálisan). A fiatal, csinos nőt a falu lakói egy tanácskozást követően befogadják, és menedéket nyújtanak neki az őt üldöző gengszterek elől. Cserébe Grace mindenben a segítségükre lesz. A kezdeti apró szívességek azonban egyre nagyobb áldozatokká válnak, majd különféle erőszakos helyzetekké fajulnak. Grace teljes kiszolgáltatottságában rabszolgává válik.

A *Dogville*-ben a kezdetektől fogva betekintést kapunk a falu lakóházainak összes helyiségébe, mivel azokat csak – a már említett, és itt megidézett módon – a földre festett alaprajzok és a színészi alakítások jelzik. Ezt látva egy olyan helyzetbe kerülünk, amely figyelmünket folyton arra irányítja, hogy *voyeur*ként működjünk, hogy filmnézőként úgy általában átlátunk a házfalakon, odabent bámuljuk a szenvedő betegeket, a szerelmes ágyjeleneteket, a családon belüli erőszak különböző formáit, stb. Bertolt Brecht *elidegenítő effektus*oknak nevezett dramaturgiai és színpadi eszközeinek bevezetése óta a színházi néző sosem ülhet nyugodtan egy ilyen fejből kinézős helyzetben (persze attól is függ, hogy épp melyik színházba megy). A filmnézőt viszont mindeddig kevés nagyjátékfilm zavarta meg a passzív szemguvasztásban, és készítette kemény önreflexióra. A *Dogville* ilyen, ott vagyunk a városlakók intim szférájában, és onnan nézzük végig, hogyan semmisítik meg fokozatosan a menekült, otthontalan Grace saját, személyes terét.

A *menedék* kiállításon bemutatott művészek „az otthon esztétizálását és a kint kizárhatatlanságát humoros, ironikus hangvételben dolgozzák fel” – írja a kiállítás kurátora a kapcsolódó hand-outban. A *Dogville* esetében egy dolgot biztos nem lehet csinálni: nevetni, miközben nézzük. Hiányzik az a felszabadító érzés, amit az itt látható munkák valamilyen módon fel-fel ébresztenek bennünk. Persze nem arról van szó, hogy elviccelik a témát, egyszerűen más a hangvételük, de ugyanúgy az intim szféra problémakörébe tartozó kérdésekkel foglalkoznak, mint a Trier-film. Hogy például a köztéren milyen üzenet furakodhat át az egyénenként eltérő információs védőburkokon – egészen akár a lélekig –, és kerülhet haza témaként az esti vacsora mellé? Hogy milyen esztétikus leplekbe lehet csomagolni, vagy milyen elfogadható indokokkal lehet legitimálni a szexuális célú

kizsákmányoláson alapuló pornóipar termékeit? Hogy tekinthetjük-e a horizont vagy egy táj látványát, amihez érzelmek, emlékek fűznek az intim szféránk részének, és mit tehetünk, ha azt valamilyen okból megváltoztatják? Hogy kinek mit jelent a „haza” kifejezés? Hogy mit érzünk, ha tudjuk, hogy valaki azért nincs otthon, a házában, a saját intim szférájában, mert az már fizikailag megsemmisült? Hogy ki ítélné el kit a társadalmi felelősségvállalás témakörében, és milyen jól bevett, sokszor önámító stratégiák léteznek az egyén lelkiismeretének ideiglenes megnyugtatóására? Hogy a saját lelkiismeretünk gyötrése elől van-e menedék, és ha igen, az kinek jó?

Mucsi Emese

ⁱ Idézet *A menedék* kiállítás kurátori szövegéből, szerző: Török Tünde. (*A menedék*, MyMuseum Galéria, 2019. 04. 05. – 05.26.)

ⁱⁱ l. *Dogville – A menedék* (2003, r.: Lars von Trier)